

CONSTITUȚIILE SOCIALISTE ALE ROMÂNIEI

DIN ANII 1948, 1952 ȘI 1965

VASILE-SORIN CURPĂN

CONSTANTIN-FLORENTIN GRĂDINARU

COSMIN-ȘTEFAN BURLEANU

Toate Constituțiile adoptate în perioada regimului socialist prezintă o serie de caracteristici proprii tuturor sistemelor totalitare de guvernare de sorginte marxist-leninistă.

În general, aceste trăsături caracteristice se concretizează în: abolirea principiului separației puterilor în stat; instituirea monopolului politic al partidului marxist; subordonarea organelor etatice către partidul unic; restrângerea drepturilor și libertăților cetățenești; controlul riguros și ierarhic al statului – sub conducerea partidului unic – asupra activităților economice și a vieții sociale și politice.

Desigur, nu toate aceste caracteristici sunt prezente cu aceeași intensitate în cele trei Constituții socialiste dar din punct de vedere politic aceste trăsături ale regimului socialist s-au perpetuat în întreaga perioadă cuprinsă între 1948 și 1989.

Constituțiile socialiste reprezintă al șaptelea val al constituționalismului românesc privit ca proces istoric.

Secțiunea I: Constituția adoptată la 13 aprilie 1948

Această constituție reprezintă prima lege fundamentală inspirată de ideologia marxist-leninistă din România.

Constituția prezintă următoarele **titluri**: I) Republica Populară Română; II) Structura Social-Economică; III) Drepturile și îndatoririle fundamentale ale cetățenilor; IV) Organul suprem al puterii de Stat; V) Organele Administrației de Stat: Consiliul de Miniștri și ministerele; VI) Organele locale ale puterii de Stat; VII) Organele judecătorești și Parchetul; VIII) Stema, Sigiliul, Drapelul și Capitala IX) Modificarea Constituției și X) Dispozițiuni tranzitorii ¹⁾.

Deși se instituie și se recunoaște existența mai multor forme de proprietate (art. 5) Constituția prevede în art. 6 alin. 2 și în art. 11 necesitatea etatizării principalelor mijloace de producție aflate în proprietatea privată.

Constituția consacră pentru prima dată în istoria României forma de guvernământ republicană.

¹⁾ Publicată în Monitorul Oficial, partea I, Nr. 87 bis / 13.04.1948.

Cu referire la organele statului Constituția din anul 1948 pregătește terenul consacării a patru mari categorii de atribuții și competențe care revin efectiv unor autorități în stat constituite distinct: de exercitare a puterii de stat, în domeniile executiv și judecătoresc și în domeniul „supravegherii respectării legilor penale” (parchetul).

Aceste autorități au fost organizate pe principiul marxist al centralismului democratic.

Procedura de modificare prevăzută de art. 103-104 caracterizează această Constituție ca fiind o lege fundamentală suplă.

Secțiunea a II-a: Constituția adoptată la data de 24 septembrie 1952.

După adoptarea Constituției din 1948 în țara noastră a fost accelerată construcția societății socialiste.

La data de 11.06.1948 au fost naționalizate principalele mijloace de producție aflate până atunci în proprietate privată (fabrici, uzine, ateliere, ș.a.). A fost începută colectivizarea locală, desființarea structurilor puterii judecătorești urmată de crearea unor noi structuri independente de instituțiile judecătorești, reorganizarea parțială a unităților administrativ - teritoriale, sub influența U.R.S.S., în sensul consacării raionului și a regiunii ca unități cu caracter intermediar.

A doua Constituție a regimului socialist instaurat în România a fost o lege fundamentală eminentemente impregnată nu numai de ideologia marxistă dar și de conceptele staliniste atât de dăunătoare vieții intelectuale și spirituale a poporului român.

Constituția din 1952 cuprindea următoarele capitole: unul introductiv; **cap. I** – Orânduirea socială (art. 1 – 15); **cap. II** – Orânduirea de stat (art. 16 – 21); **cap. III** – Organul suprem al puterii de Stat a Republicii Populare Române (art. 22 – art. 41); **cap. IV** – Organele administrației de Stat ale Republicii Populare Române (art. 40-art 50); **cap. V** – Organele locale ale puterii de stat (art. 51 – art. 63); **cap. VI** – Instanțele judecătorești și procuratura (art. 64 – art. 76); **cap. VII** – Drepturile și datoriile fundamentale ale cetățenilor (art. 77 – art. 92); **cap. VIII** – Sistemul electoral (art. 93 – 101); **cap. IX** – Stema, Drapelul și Capitala Republicii Populare Române (art. 102 – 104) și **cap. X** – Procedura de modificare a Constituției Republicii Populare Române (art. 105).

Pentru a caracteriza dependența Republicii Populare Române de U.R.S.S. lecturarea capitolului introductiv din această Constituție este pe deplin edificatoare.

Osanele adresate Uniunii Sovietice se completează cu tentativa unor „lingviști” de a slaviza limba națională și a unor „istorici”, precum acad. Mihail Roller, care se străduiau să „dovedească” **originea slavă a poporului român**, rolul civilizator al populațiilor slave (migratoare) exercitat asupra protoromânilor !!!; „prietenia și colaborarea” Imperiului Rus cu poporul român în cursul deselor ocupații a Țărilor Române !!!; caracterul progresist al eliberării Basarabiei la 1812 de către Imperiul Țarist !!!; subjugarea populației moldovenești a Basarabiei de burghezia și moșierimea română între 1918-1940 !!!; acordul (care ??) româno – sovietic din 28 iunie 1940 privind **liberarea** Basarabiei și Bucovinei de Nord de sub dominația română și alipirea acestor provincii la U.R.S.S., cu asentimentul localnicilor !!!; faptul că provinciile sus menționate ar fi populate în principal de ucrainieni!!! etc.

Asemenea jicniri aduse Națiunii Române și Statului Român nu vor putea fi trecute cu vederea nici peste un mileniu !!!

Este evident că asemenea exagerări și minciuni, cu caracter insultător la adresa poporului român, au fost făcute datorită constrângerii morale exercitată de noul țarism roșu din Răsărit.

Prezența unităților militare sovietice pe teritoriul românesc a accentuat starea de dependență a țării în raport cu U.R.S.S.

Lupta dintre cele două facțiuni din P.C.R. (devenit P.M.R.) una condusă de Ana Pauker, alta condusă de Gheorghe Gheorghiu Dej a necesitat arbitrajul lui I.V. Stalin care a optat pentru o conducere formată din foști ilegaliști români, excluzând pe comuniștii moscoviți.

Conducătorul Partidului, Gh. Gheorghiu-Dej, a internat în lagărele morții pe oamenii politici aparținând partidelor istorice dizolvate și pe intelectualii de marcă ai țării.

Opoziția conducerii R.P.R. față de planul Valev privind crearea unei zone economice unice în lagărul socialist coroborată cu obținerea retragerii unităților militare sovietice din România (1958) a creat posibilitatea desovietizării treptate a României.

Revenirea la valorile culturale tradițional românești, eliberarea deținuților politici și redactarea celebrei „**Declarații de independență a P.M.R.**” (1964) au asigurat consacrarea țării noastre pe planul relațiilor internaționale.

Ca urmare a demascării crimelor staliniste de N. Hrusciiov în Raportul secret, Gheorghe Gheorghiu-Dej s-a angajat pe o linie „națională” de dezvoltare a socialismului în România.

Pentru poporul nostru relativa relaxare ideologică și represivă a dus la conștientizarea fundamentalelor erori săvârșite de conducerea comunistă atât în U.R.S.S. cât și în România.

Vanitatea lui I.V. Stalin nu a fost cu nimic mai prejos decât paranoia lui A. Hitler.

În acest context – sumar și incomplet menționat – trebuie analizată Constituția din anul 1952.

Organizarea puterii de stat pe baza subordonării din treaptă în treaptă până la un organ la vârf – Marea Adunare Națională, consacrarea rolului conducător al P.M.R., îngrădirea și eliminarea proprietății privat – capitaliste au constituit principii de forță ale acestei Constituții (**art. 86 alin. 4; art. 11 alin 2**).

Organele puterii de stat, organele administrației de stat, organele judecătorești și organele procuraturii au reprezentat cele patru mari categorii de autorități recunoscute de legea fundamentală.

Din organele puterii de stat făceau parte Marea Adunare Națională și Prezidiul M.A.N., pe plan central și respectiv sfaturile populare, pe plan local.

Organele administrației de stat, atât cele de la nivel central (inclusiv Consiliul de Miniștri) cât și cele de la nivel local erau subordonate Marii Adunări Naționale.

Toate instanțele judecătorești trebuiau să apere „**dictatura proletariatului**”. În frunte cu Tribunalul Suprem acestea erau subordonate Marii Adunări Naționale, de facto.

De jure, **art. 70** prevedea că „judecătorii sunt independenți și se supun numai legii”.

Procuratura R.P.R. era organizată pe baza centralismului și a subordonării față de M.A.N..

Ca și cum nu ar fi fost de ajuns, această Constituție înființează Regiunea Autonomă Maghiară (**art. 19; 20; 21**)

Art. 18 prevedea împărțirea întregii țări în regiuni nominalizate efectiv în text.

Art. 5 consacra „trei formațiuni socialist-economice: formațiunea socialistă, mica producție de mărfuri și formațiunea particular – capitalistă”.

A fost afirmată voința politică a statului de lichidare „a formațiunii particular – capitaliste”, adică a proprietății private în Republica Populară Română (R.P.R.).

Secțiunea a III-a: Constituția adoptată la data de 21 August 1965

La data de 19 Martie 1965 încetează din viață primul secretar al P.M.R., președinte al Consiliului de Stat al R.P.R., Gheorghe Gheorghiu - Dej.

Încă înainte de decesul acestui lider comunist economia țării devenise, în totalitate, socialistă. Cooperativizarea forțată a agriculturii se încheiase în anul 1962. Proprietatea privată a fost practic lichidată în România.

De aceea, Constituția din anul 1965 era o constituție a socialismului victorios.

Față de Constituția anterioară, cea din 1965 cuprindea nouă titluri, sistematizate astfel: Titlul I – Republica Socialistă România (art. 1 – 16); Titlul II – Drepturile și îndatoririle fundamentale ale cetățenilor (art. 17 – 41); Titlul III – Organele supreme ale puterii de stat (art. 42 – 76); Titlul IV – Organele centrale ale administrației de stat (art. 77 – 85); Titlul V – Organele locale ale puterii de stat și organele locale ale administrației de stat (art. 86 – 100); Titlul VI – Organele judecătorești (art. 101 – 111); Titlul VII – Organele procuraturii (art. 112 – 115); Titlul VIII – Însemnele Republicii Socialiste România (art. 116 – 119) și Titlul IX – Dispoziții finale (art. 120 și art. 121).

Constituția din anul 1965 a schimbat denumirea Statului Român din **Republica Populară Română** în **Republica Socialistă România**. Astfel a fost consacrată finalizarea construcției temeliei fundamentale a socialismului în România.

În baza Constituției s-a adoptat Legea nr. 2 / 1968 privind organizarea teritorial – administrativă în: comune, orașe, municipii, municipii reședință de județ și județe.

În anul 1974 a fost instituit un nou organ suprem al puterii de stat – Președintele R.S.R.²⁾

După modelul contopirii funcției supreme în partid cu funcția supremă în stat, în unitățile administrativ – teritoriale au fost create organe cu dublă natură de partid și de stat. Depășind sfera organelor instituite prin Constituția din anul 1965, au fost cristalizate trei niveluri structurale: de partid, de stat și de partid și de stat.

Ca în toate statele socialiste și în România s-a pus problema raporturilor dintre partid și Stat, mai ales că art. 3 consacra: „În R.S.R, forța politică conducătoare a întregii societăți este P.C.R.”³⁾

Partidul imprima Statului un caracter dinamic; partidul definește obiectivele în domeniile de interes pentru societate iar Statul legiferează. Statul socialist era reprezentantul Partidului Comunist în raporturile cu terțele state ale lumii, deoarece exclusiv statul deținea (și deține și în momentul de față) calitatea de subiect de drept internațional, titular de drepturi și de obligații corelative în relațiile internaționale.

Cu privire la organele judecătorești și cele ale procuraturii nu intervin schimbări substanțiale în raport cu prevederile Constituției anterioare.

Realitatea vieții sociale a demonstrat că după o relativă relaxare a vieții economice și sociale (1965-1971), care reprezenta o continuare a politicii de independență promovată în ultimii 5 ani de fostul lider Gh. Gheorghiu Dej (1960 – 1965), Nicolae Ceaușescu a revenit la metodele staliniste, ce-i drept mai voalate, de control asupra societății civile. După anul 1980 s-a accentuat penuria de materii finite și de produse alimentare și a fost exacerbât cultul personalității în ceea ce îl privește pe șeful de stat.

Deși căpătase prestigiu pe plan internațional (invadarea Cehoslovaciei în 1968; relațiile cu R.F.G., stabilirea relațiilor diplomatice cu Statul Israel; medierea în conflictul israeliano-

²⁾ Legea nr. 1 / 1974 publicată în Buletinul Oficial nr. 45 / 28.03.1974.

³⁾ Buletinul Oficial, partea I, nr. 65 / 29.10.1986 (republicarea Constituției).

egiptean etc.) președintele Nicolae Ceaușescu, prin politicile atât internă cât și externă, pe care le-a promovat, în anii '80 și-a pierdut credibilitatea fapt ce a contribuit treptat la o oarecare izolare politică a României pe planul relațiilor internaționale.

Conflictul deschis avut cu Mihail Seerghievici Gorbaciov a determinat caracterizarea președintelui român ca fiind cel mai stalinist conducător comunist din Europa de Est.

Iritarea atât a puterilor occidentale (în special S.U.A.) dar și a U.R.S.S. aflată în plină reorganizare, suprapusă pe profunda nemulțumire a poporului român față de regimul politic dictatorial au determinat răsturnarea de la putere a lui Ceaușescu la 22 decembrie 1989.

La acea dată întreaga putere în stat a fost preluată de Consiliul Frontului Salvării Naționale.

Pe 25 decembrie 1989 fostul șef al statului Nicolae Ceaușescu, împreună cu soția sa au fost executați prin împușcare după un proces organizat în pripă și regizat de noua putere constituită la București.